

Allmän musikära
Klassisk Jazz Pop

Musikteori II

av Peter Mikkola

Puls
Taktart
Notvärden
Pausvärden
Tecken och symboler
Text i notskrift
Notation och form

Musikteori II

av Peter Mikkola

©Peter Mikkola 1999
ISBN 91-973550-1-1
Tryck Enskede Offset AB

Kopiering förbjuden

Intro

*“He who makes a mistake is still our friend;
he who adds to, or shortens a melody is still our friend;
but he who violates a rhythm unawares can never be our friend.”*

*Ishaq ibn Ibrahim. Arabiskt ordspråk från 800-talet
ur Drumming at the edge of magic, Mickey Hart.*

Grunden för all musik är puls och rytm. Den första musiken människan spelade och lyssnade på var en rytm som följde en puls. Den här boken tar upp musikens språk och teori ur ett linjärt perspektiv. Trots att min utgångspunkt är jazz och pop går jag igenom tecken och uttryck som används mer i den klassiska musiken. Dessa hör dock till den musikaliska allmänbildningen. Eftersom musik bygger på hörselupplevelse kan det vara svårt att förklara eller förstå skrivna exempel. Det är t ex svårt att uppleva begreppet puls i en bok. Har Du tillgång till en lärare eller musiker som Du kan diskutera innehållet med är det bra.

Peter Mikkola

till Johanna

PULS	1
Linjär musik	1
Pulsövning	2
Tempo	2
Metronom	3
Taktslag	3
Taktstreck	3
En takt	3
Taktslag	3
Sammanfattning	4
TAKTART	5
Taktart	5
Notskrift	5
Räkning	6
Övre siffran anger taktart	6
Enkla taktarter	6
Sammansatta taktarter	7
Alla breve	7
Fyrtakt	7
Taktartsbeteckning	7
Femtakt	8
Sjutakt	8
Sextakt	8
Grupperade noter	9
Tolvtakt	9
Niotakt	9
Regelbundna taktarter	10
Oregelbundna taktarter	10
Pulsen i sammansatta taktarter	11
Betoningar blir pulsslag	11
Hitta pulsen	11
Blanda taktarter	11
Pulsslag eller taktslag	12
Grundpuls och rytmisk puls	12
Rytm	12
Använd rätt ord	12
Överkurs – Gör en egen puls	12
Träna runt pulsen	13
Sammanfattning	14

NOTVÄRDEN	15
Vad är notvärden?	15
Fjärdedelar	15
Halvnoter	16
Helnot	16
Matematik	17
Rita, klipp och pussla	17
Åttondelar	18
Läsa noter gruppvis	18
Sextondelar	19
Skaft och flaggor	19
Ensemble	20
Partitur och stämman	20
Grundpulsen viktigast	21
Punkterad not	22
Genväg	22
Punktens placering	23
Trettiofåondelar	23
Sextiofjärdedelar	23
Sextondelsfigurer	24
Övningstips sextondelsfigurer	24
Trioler	25
Sextondelstrioler	25
Flera trioler	26
Dansa	26
Polyrytmik	26
Duoler	27
Kvintoler	27
Underdela	27
Kvartol	27
Fler oregelbundna notvärden	28
Olika långa kvintoler	28
Extrem notskrift	28
Kort sammanfattning	28
Notvärden i skriven musik	29
Sammanfattning	30
PAUSVÄRDEN	31
Luft i musiken	31
Halvnotspaus	31
Placering av pauser	31
Helnotspaus	31
Fjärdedelspaus	32
Sextondelspaus	32
Åttondelspaus	32

Pausvärden matematik	33
Punkterade pausvärden	33
Flertaktpauser	34
Paussymboler flertakt	34
Sammanfattning	35
TECKEN OCH SYMBOLER	36
Göra musik av notskrift	36
Interpretation	36
Artikulationstecken	36
Läsa en bok	36
Skriva ned musik	36
Accenter	37
Staccato	37
Tenuto	38
Fermat	38
Kommatecken	38
Bågar	39
Legatobåge	39
Bindebåge	39
Fraseringsbåge	40
Blanda bågar	40
Portato	41
Flera tecken	41
Uppstråk och nedstråk	41
Tremolo	42
Tremolo med balkar	42
Förslag	43
Glissando	43
Portamento	43
Repristecken	44
Simile och bis	44
Entakts- och tvåtaktsrepris	44
Ackordrepris	45
Repris av flera takter	45
1:an och 2:an i repriserna	45
Da capo	46
Segno	46
Coda	46
Ett låtexempel	46
Roadmap	46
Taktnummer	47
Sammanfattning	35

TEXT I NOTSKRIFT	49
Italienska	49
Dynamik	49
Placering i notskrift	49
Ändring av styrkan	50
Tilltagande och avtagande tonstyrka	51
Speltips	51
Tempobeteckningar	52
Liten tempomall	52
Tilltagande och avtagande tempo	52
Antal medlemmar i en ensemble	53
S, A, T och B	53
Föredragsbeteckningar	54
Fler ord i musiksammanhang	55
Sammanfattning	56
NOTATION OCH FORM	57
Skriv egen musik	57
Notvärden	57
Grafisk notation	58
Pauser	59
Bågar	60
Ren notskrift	60
Salsanotation	60
Upptakt	61
Med upptakt	61
Dubbla taktstreck	61
Skriva partitur	62
Förkortningar av instrumentnamn	63
Partitur i en klingande tonart	63
Partitur storband	64
Klammer och parentes	64
Flera partitur	65
Dubbel punktering	66
Break och riff	66
Swing eller straight	67
Några ordförklaringar	67
Form	68
A, B och C	68
A och B form	68
Bridge	68
Form i tanke och skrift	68
Sammanfattning	69
Index	70-73
Outro	74

PULS

Linjär musik

En not ser ut på ett visst sätt. Not-huvudet är fyllt eller ofyllt. På notens skaft sitter de en flagga eller flera flaggor. Flera noter kan sitta ihop. I notskriften förkommer dessutom massor av tecken som kan vara paustecken eller uppmaningar om hur man ska spela det man ser. Det som är gemensamt för alla dessa tecken är att de beskriver ett förlopp i **tiden**. Från början till slutet. Från punkt A till punkt B. En låt eller melodi tar en viss tid att framföra. Man säger att musik är ett **linjärt förlopp**. Musik pågår under en viss **tidsrymd**.

Puls

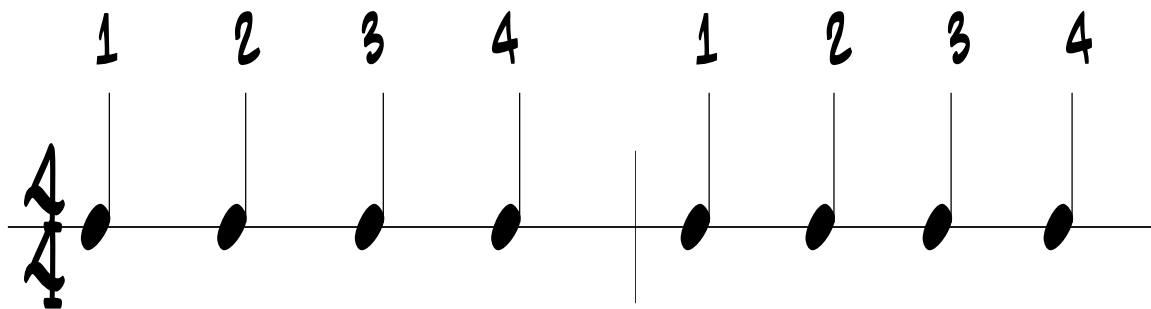
Varje musikstycke delas in i mindre tidsdelar. En **puls**. När en sjuttio man stor orkester spelar ihop och musikstycket är en kvart långt, hur kommer det sig att alla spelar ihop och slutar samtidigt? Det beror på att alla musiker räknar **taktslag** och känner en puls. Puls är precis vad det låter som. Det är ett återkommande mönster av slag, **tänkta** eller **spelade**, som återkommer med ett bestämt tidsintervall. Alla pulsslag är på lika avstånd från varandra tidsmässigt. När Du hör en låt Du tycker om så kanske Du “stam-par takten”. Det Du gör är att hålla pulsen. All musik följer någon form av puls. All notläsning görs i förhållande till en puls.

NOTVÄRDEN

Vad är notvärden?

Notvärden bestämmer **när** och **hur länge** en not ska spelas. Notens utseende bestämmer *hur länge* noten skall klinga. *När* noten skall spelas bestäms av vad som kommer före noten; ett annat notvärde, en paus eller ett taktstreck. **Pausvärdet** talar om var och hur länge det ska vara tyst. Det viktigaste av allt: *Notvärden måste alltid läsas mot en grundpuls!*

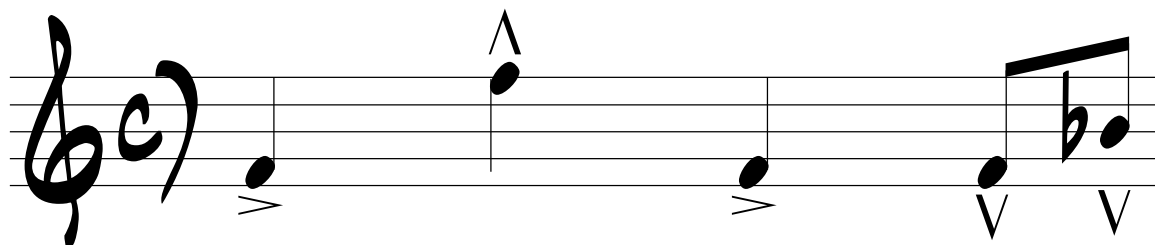
Fjärdedelar ♪

Taktarten är 4/4. Det innebär att Du ska räkna till fyra och det ska finnas fyra **fjärdedelsnoter** i varje takt. Den undre siffran i taktarten säger att grundpulsen är samma sak som fjärdedelar. Du kommer att spela ett slag varje gång Du säger en siffra. En fjärdedelsnot består av ett fyllt nothuvud och ett skaft.

Accenter

En not som ska spelas **starkare** än de andra noterna utmärks i notskrift av ett > över eller under nothuvudet. Detta kallas för **accent**. Om accenten skall vara ännu starkare använder man ett v under nothuvudet eller ett ^ ovanför nothuvudet.

Staccato

Om en not ska spelas väldigt **kort** utmärks det av **prickar** under eller ovanför nothuvudet. En not som har en prick spelas kortare än notvärdet anger. Det kallas **staccato**. Om man vill att noten ska spelas ännu kortare eller **spetsigt**, används en **kil**.

Noteras...

Noteras...

NOTATION OCH FORM

Skriv egen musik

Mycket undervisning i musik idag handlar för det mesta om att spela redan skriven musik. Att bara spela och aldrig göra musik själv, då missar man hälften av vad musik går ut på tycker jag. Skriv egen musik, det behöver inte vara en opera, en symfoni eller musikal. Det räcker t ex med fyra takter med fyra fjärdedelar i varje takt. Det är en bra början. Ta ut en melodi på Ditt instrument eller vid ett piano. Lägg till några ackord. Skriv ned musiken. Be dina musikvänner spela upp stycket.

taktslagen är fjärdedelar. Det är lättast att läsa. Undvik att skriva för mycket pauser där det går att förenkla med notvärden. Ex. Sextondelsfigurer är enklare att läsa om det inte står massa paustecken i en sextondelsgrupp. Även om Du i en sextondelsfigur då får en åttondel, istället för en sextondel och en sextondelspaus, kan åttondelen t ex förkortas med en staccatopunkt. Försök att alltid skriva så lättläst som möjligt. Det gäller även storleken på noterna. Skriv inte för smått.

Notvärden

I kapitel 2 beskrev jag taktarter. När Du skriver i en bestämd taktart måste *summan* av alla notvärden och pauser *motsvara* taktarten. Skriver Du i 2/4 måste en takt innehålla två fjärdedelar. Man kan inte skriva en fjärdedel och sen inget mer. Då går det inte att spela. Om Du bara vill ha en not i takten, välj rätt notvärde eller fyll ut takten med ett pausvärde så att den totala summan av pauser och noter fyller hela takten. Kom ihåg att använda balkar att gruppera noterna med. Varje grupp ska motsvara en fjärdedel, om

Sämre

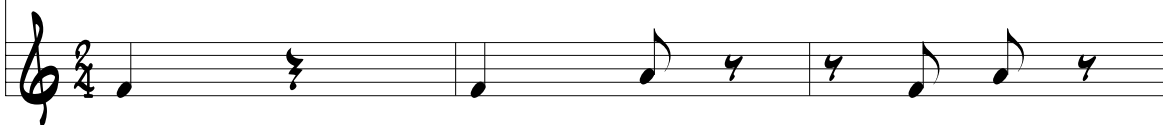
Bättre

Fel

Rätt

Siffror

- 1 fjärdedel i sekunden 21
- 1:a reprisen 46
- 1:an och 2:an i reprisen 45
- 11-takt 10
- 11:oler 28
- 2 mot 3 27
- 2:a reprisen 46
- 3-delade komp 67
- 7- takt 10

A

- A B A form 68. *Se* form
- A, B och C form 68
- a cappella 55
- A del 68
- A och B form 68
- A prim, 68
- a prima vista 55
- a tempo 52
- a vista 28, 55
- absolut tempobeteckning 2
- accelerando 52
- ackolad 64
- ackordanalysen 45, 46
- ackordrepris 45
- ad libitum 67
- Adagio 52
- agogik 36
- alla breve 7
- Allegretto 52
- Allegro 2, 52
- alt 53
- ambis 55
- andas in 38
- andra reprisen 45
- arco 55
- argentinsk tango 36
- arpeggio 55
- artikulationstecken 36
- assai 52
- attacca 55
- avbryt här 46

B

- B del 68
- baryton 53
- bas 53
- beats per minutes 2
- betonad 1:a 6, 11
- bindebåge 39
- bis 44
- bisserar 44
- bokstäver 47
- BPM 2. *Se* beats per minutes

- brasskvintett 65
- break 66
- bridge 68
- bundet 39
- bågar 36, 39, 60

C

- C instrument 63
- C taktart 7
- cesur 38
- chops 55
- chorus 67
- clavesrytmen 13
- coda 46
- col 55
- con 55
- concert pitch 63
- contemporary music 66
- crescendo 51
- cut time 7

D

- Da capo 46
- da-la-pi-co-la 27
- Dal segno 46
- dansa 26
- DC 46
- DC al Fine 46
- decrescendo 51
- delbart notvärde 28
- diminuendo 51
- divisi 55
- DS 46
- DS al Coda 46
- DS al Fine 46
- dubbla taktstreck 61
- duo 53
- duoler 27
- dynamik 49

E

- efter behag 67
- egen stil. *Se* idiom
- embouchyr 55
- en stavelse 6, 39
- encore 55
- enkel taktart 6, 7, 60
- ensemble 20
- entaktsrepris 44
- ett stråk 39
- etyd 55
- extra taktstreck 61

F

- femtakt 8

Fine 46
 fjärdedelar 15
 fjärdedelsnoter 15
 fjärdedelspaus 32
 flageolett 55
 flaggor 19
 flertaktpauser 34
 form 68
 forte 49
 fortissimo 49
 fras 40
 fraseringsbåge 39, 40
 från tecknet 46. *Se* Segno
 fyrtakt 5, 7
 föredragsbeteckningar 54
 förlänga en not 22, 39
 första reprisen 45

G

generalpaus 34
 genväg, punktering 22
 grafisk notation 58
 grafiska tecken 36. *Se* artikulationstecken
 grundpuls 12
 grupper med noter 18
 grupperade noter 9
 göra musik 57

H

hakar 36
 halvnot 16
 halvnotspaus 31
 helnot 16
 helnotspaus 31, 34
 heltaktpaus 34, 59
 hjultecknet 46. *Se* Coda
 horisontell notläsning 5
 hur länge klingar en not 15. *Se* notvärden

I

idiom 36
 interpretation 36
 interpretera 36
 intro 66, 68
 introduktion 66
 italienska språket 49

J

jammar 67
 jämna taktarter 10

K

kadens 55
 klammer 64
 klingande partitur 63

komponist 46
 kort 37
 kraft 49. *Se* dynamik
 kvartett 53
 kvartol 27
 kvintett 20, 53
 kvintoler 27
 känner pulsslag 12

L

Largo 52
 latin notation 60
 legato 39
 legatobåge 39
 liggande V 37
 linjär musik 1
 linjärt förlopp 1
 ljudstyrka 49
 luft mellan tonerna 31
 låtexempel 46
 lägre notvärde 22

M

marcato 50
 matematik 17
 med upptakt 61
 medklingande. *Se* konsonans
 melodistämman 46
 memorera 24, 68
 meno 50
 mensur 55
 metronom 3
 mezzoforte 49
 mezzopiano 49
 Moderato 2, 52
 molto 52, 55
 mot pulsen 13
 musikgrupp 20
 muta 55

N

nedstråk 41
 niotakt 9
 nonett 53
 notskrift 5
 notvärden 3, 15, 57
 numrera takterna 47
 nutida musik 66. *Se* contemporary music

O

oktett 53
 on cue 67
 oregelbundna taktarter 10
 outro 68

P

partitur 20
partitur i C 63
pauser 59
paussymboler 34
pausvärden 15, 31, 33
period 68
periodkänsla 68
pianissimo 49
piano 49
piu 50
pizzicato 55
placering av pauser 31
poco a poco 51
polyrytmik 26
portato 41
Presto 2, 52
prickar 37. *Se* Staccato; staccato
prima volta 55
puls 1
pulsen i sammansatta taktarter 11
pulsövning 2
punktens placering 23
punkter 36
punkterad linje 51
punkterade pausvärden 33
punktering 22

R

raka åttondelar 26
Rallentando 52
refräng 68
regelbundna taktarter 10
regler 36
relativa tempobeteckningar 2
repetitionsbokstäver 68
repris av flera takter 45
reprisera artikulationstecken 44
reprisecken 44
Ritardando 52
roadmap 46
rubato 52
rytm 12
rytmisk figur 11, 12
rytmisk puls 11, 12
räkna taktslag 12
räkning 6
rätta tempot 52

S

salsamusik 13, 36
salsanotation 60
samba 36
sammanbundet 39
Sammanfattning

kapitel 1 4
kapitel 2 14
kapitel 3 30
kapitel 4 35
kapitel 5 48
kapitel 6 56
kapitel 7 69
sammansatta taktarter 7
sätter an 41
Segno 46
segnotecken 46
sekunda volta 55
sempré 50
senza 55
septett 53
septol 28
sequencers 3
sextakt 8
sextett 53
sextiofjärdedelar 23
sextol 28
sextondelar 17, 19
sextondelskvintol 28
sextondelsnot 19
sextondelspaus 32
sextondelstrioler 25
sextondsfigurer 24
sforzando 50
sforzato 50
shuffle-känsla 67
sidnummer 46
simile 44
sjutakt 8
skaft 19
skriva musik 57
solist 53
solo 68
solo ad lib 67
sopran 53
spela härifrån 46
spela på och-en 13
spelsätt 49
spelschema 46
speltips 51
spetsigt 37
staccato 37
starkare 37
stick 68
storband 64
straight 67
Stravinsky 29, 31
streck 36
streckad 40
Stringendo 52
stråkkvartett 65
stämma 20
större tal 22

subito 50
swing 67
swingkänsla 67
symboler 36
synkoper 60

T

tac 34
tacet 34
taktart 5, 46
taktartsbeteckning 7
takter 3
taktnummer 46, 47
taktslag 1, 3
taktstreck 3
tecken 36
tempo 2, 49
tempo guisto 52
tempo I 52
tempobeteckningar 46, 52
tenor 53
text 36
tid 1
till samma not 39
timing 3
to coda 46
tolka notskriften 36. *Se* interpretation
tolvtakt 9
tonart 46
tre mot två 26
tredelade notvärden 25
tredje linjen 19
tretakt 6
trettiofvaöndelar 23
trio 53
trioler 25
träblåskvintett 65
tutti 34
tvådelat 25
tvåtakt 6
tvåtaksrepris 44
tänja ut notvärde 38. *Se* tenuto

U

udda taktart 10
underdela 11, 26, 27
underdelad grundpuls 12
ungefärligt tempo 52
unisont 55
uppstråk 41
upptakt 61
uthållet 38

V

vers 68

vertikal notläsning 5
vilopunkt 38
Vivace 52
vokabulär 36
vokalen i siffran 6
volym 49
vägkarta 46

Z

Zappa 29

Å

å 18
åttondelar 17
åttondelspaus 32
åttondelstriol 25
Ö
övre siffran 6

Outro

I nästa bok vänder jag mig till pop- och jazzintresserade. Jag går igenom samtliga diatoniska ackord i tolv tonarter med tillhörande skalor, 84 stycken, med klaviatur och grepptabell för gitarr, färgningar av ackord, void notes, harmonisk rytm, skalfrämmande toner, sus- 11-kvart- och omission chords, ackordbeteckningar, harmonisering av melodier och reharmonisering, funktionsanalys, vanliga rundgångar och progressioner.

Jag vill tacka Micke Jildestad för partiturfakta, Åsa Källström i tolkningsfrågor av artikulationstecken samt vänner, bekanta och kollegor som har kommit med synpunkter och konstruktiv kritik på böckerna. De har tagit sin uppgift på mycket stort allvar. Har Du frågor om materialet i böckerna kan Du skicka e-post till faq@voidnote.se Kika på hemsidan www.voidnote.se Där finns fria övningar och uppgifter om kommande böcker och annat material.

Böcker som använts som referens är:

Sohlmans musiklexikon.

Arne Aulin och Birger Oldermarck, Allmän musikleära.

Roine Jansson och Ulla Britt Åkerberg, Traditionell harmonilära.

Mark Levine, The jazz theory book.

Kurt Stone, Music notation in the twentieth century.

Mickey Hart, Drumming at the edge of magic.

©Peter Mikkola

Void Note AB

Box 2032

145 02 NORSBORG

Tel: 08-534 606 23

Fax: 08-534 606 24

E-post: red@voidnote.se

Pg: 156 88 34-4

Produktion, layout omslag och inlaga: Peter Mikkola

Böcker i serien: **Musikteori I**, ISBN 91-973550-0-3, **Musikteori II**, ISBN 91-973550-1-1, **Musikteori III**, ISBN 91-973550-2-X.

Ytterligare en serie böcker i Harmonilära, Jazz och pop kommer under 1999.

